

SINDIKALNI POROČEVALEC

PRILOGA DELAVSKE ENOTNOSTI

2. 8. 1980 — ŠT. 5

Usmeritve in naloge Zveze sindikatov Slovenije na področju humanizacije dela z vidika varstva pri delu, invalidnosti in zdravstvenega varstva

Iz vsebine:

- Skupne usmeritve
- Varstvo pri delu
- Invalidnost
- Zdravstveno varstvo
- Naloge organizacij
in organov Zveze
sindikatov Slovenije
- Ustanavljanje
in vsebina dela odborov
za varstvo pri delu

Predsedstvo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije je v začetku julija 1980 razpravljalo o humanizaciji dela z vidika varnega in zdravega dela, preprečevanja invalidnosti ter zaposlovanja invalidov. Pri tem je ocenjevalo značilna gibanja in dosežene uspehe ter problematiko in negativne pojave na tem področju.

Usmeritve in naloge Zveze sindikatov Slovenije na področju humanizacije dela z vidika varstva pri delu, invalidnosti in zdravstvenega varstva

Izhodišče za obravnavo teh vprašanj in oblikovanje usmeritev ter nalog zveze sindikatov, njenih organov in organizacij je v ugotovitvi, da je humanizacija dela v vseh njenih razsežnostih bistveni razredni cilj naše socialistične samoupravne družbe, osvobajanja človeka in dela in pomembna sestavina socialne varnosti ter povečanja družbene produktivnosti dela. Njena vsebina je ustvarjanje takega družbenega položaja delavcev, ki bo zagotavljal samopotrjevanje slehernega delavca kot ustvarjalne in svobodne osebnosti v delovnem procesu in pri uresničevanju samoupravljaljskih funkcij tako v medsebojnih odnosih v združenem delu kot v širši družbeni skupnosti.

Delavec v združenem delu vse bolj odloča o pogojih, sredstvih in rezultatih dela, zato postaja tudi temeljni nosilec humanizacije dela v celotni družbeni reprodukciji.

Področje humanizacije dela je stalno prisotno v aktivnosti sindikatov in zato terja nenehno preverjanje, ki ga narekujejo vsakodnevna praksa in tudi nova spoznanja.

Na 9. kongresu in na 1. konferenci Zveze sindikatov Slovenije smo sprejeli temeljne usmeritve na področju družbenega planiranja ter pri pripravi in sprejemanju srednjeročnih planov za naslednje srednjeročno obdobje in v okviru tega naloge v zvezi z nadaljnjim izboljševanjem humanih delovnih razmer.

Tudi predsedstvo Zveze sindikatov Jugoslavije je vsestransko ocenilo stanje na področju humanizacije dela in opredelilo konkretne naloge sindikalnih organizacij v nadaljnjem pospeševanju vsestransko varnega dela.

Da bi zagotovili hitrejšo uresničevanje sprejetih stališč in nalog v organizacijah in organih Zveze sindikatov Slovenije, je predsedstvo RS ZSS 23. julija 1980 po obravnavi na svetu RS ZSS za zdravstveno varstvo in socialno politiko, ki je tudi predlagatelj gradiva, in po razpravah na svetu RS ZSS za življenjske ter delovne pogoje, v republiških odborih sindikatov dejavnosti, v organizacijah združenega dela, v organih Zdravstvene skupnosti Slovenije in Skupnosti pokojnin-

skega in invalidskega zavarovanja ter v Zvezi društev invalidov Slovenije, sprejelo usmeritve in naloge organov in organizacij ZSS na področju humanizacije dela z vidika varstva pri delu, zdravstvenega varstva in invalidnosti.

V sedanjih skupnih prizadevanjih za ustalev našega gospodarstva, za večjo produktivnost, doseganje večjega dohodka in sploh za večjo učinkovitost družbenoekonomskega sistema, postajajo zahteve in možnosti za bolj humane delovne pogoje, še posebej na področju varnega in zdravega dela ter pri ohranjanju in razvijanju delovne sposobnosti, neizogiben sestavni del teh celovitih prizadevanj. Rezerve, ki so prav na teh področjih, niso pomembne samo z materialnega vidika, marveč tudi z vidika varovanja in krepite celovite fizične in moralne osebnosti delavca-samoupravljalca.

Zato moramo to problematiko obravnavati skupaj z učinki na področju stabilizacije in kot dolgoročen cilj osvobajanja dela in delavca.

I. Skupne usmeritve

1. Da bi uveljavili vpliv delavcev tudi na planiranje humanih delovnih razmer in na izvajanje takšne politike na tem področju, ki bo zagotavljala uveljavljanje slehernega delavca kot nosilca odločanja o delovnih pogojih v najširšem pomenu besede, si moramo odločno prizadevati, da bodo vsa ta vprašanja sestavni del samoupravnih planov in programov vsake organizacije združenega dela, zlasti pa temeljnih organizacij, vgrajena v plane samoupravnih interesnih skupnosti zdravstvenega varstva, pokojninsko-invalidskega zavarovanja, socialnega varstva in skrbstva, zaposlovanja in izobraževanja. Ta usmeritev se mora uveljaviti že v planih za naslednje srednjeročno obdobje, v katerih morajo delavci jasno opredeliti obveznosti v zvezi s skrbjo za varno in zdravo delo in delovno okolje. Vztrajali bomo, da ne bo sprejeta nobena odločitev o novih naložbah ali prestrukturiranju proizvodnje, ki ne bi upoštevala take usmeritve. S smotnimi novimi naložbami moramo hkrati zagotavljati tudi saniranje ter odpravljanje nezdravih in nevarnih delovnih pogojev.

Takšno planiranje, usklajeno v samoupravnih interesnih in družbenopolitičnih skupnostih, mora zagotoviti celovito obvladovanje in uresničevanje humanizacije dela v vseh njenih razsežnostih, tako na področju varstva pri delu, zdravstvenega varstva, preprečevanja invalidnosti, varstva in zaposlovanja invalidov in delavcev z zmanjšano delovno sposobnostjo, smotrne izrabe in razporejanja delovnega časa, omejevanja nočnega ter zdravju škodljivega dela, urejanja družbene prehrane, rekreacije, urejanja okolja, smotrne izrabe prostega časa itd.

2. V organizacijah združenega dela je treba temeljito proučiti položaj strokovnih služb, njihovo kadrovsko usposobljenost in delovanje, da bodo s svojim delom zagotavljale, da bo humanizacija dela sestavni del celovite razvojne politike vsake organizacije združenega dela. Te službe morajo biti usposobljene za timsko, interdisciplinarno delo pri nenehnem izboljševanju delovnih razmer sploh. Zagotoviti je treba takšno medsebojno sodelovanje vseh strokovnih služb in strok (kadrovsko-socialnih, tehnologov, organizatorjev dela, služb za varstvo pri delu, zdravstvene dejavnosti in zdravstvenih delavcev itn.), da bo zagotovljena priprava dobrih strokovnih podlag za sprejemanje in dosledno izvajanje planskih odločitev tudi na področju humanizacije dela.

3. Da bi lahko vprašanja varstva pri delu, prežgodnjega upadanja delovne sposobnosti, izboljševanja delovnih pogojev in delovnega okolja, preprečevanja invalidnosti, zaposlovanja invalidov in druga vprašanja s področja delovnih in življenjskih razmer reševali čimbolj uspešno, se bomo zavezali za čimprejšnjo ustanovitev odborov za varstvo pri delu v sleherni TOZD in za njihovo učinkovito delovanje, skladno s sklepom 9. kongresa ZSS.

II. Varstvo pri delu

1. Varno delo je treba pojmovati kot nepogrešljiv del socialne varnosti delavca in kot bistveno prvino za produktivnost dela in doseganje večjega dohodka. Tudi tako bomo uveljavljali spoznanje o potrebi po širšem

pojmovanju varstva pri delu, ki naj zajema tudi zdravstvene in druge vidike varstva in izboljševanja delovnega in življenjskega okolja, kot temeljnih pogojev za uveljavljanje humanizacije dela. Zato je dolžnost vsake organizacije združenega dela, da sistematično spremlja dogajanje na tem področju in ugotavlja vzroke zaostajanja ter na tej podlagi načrtuje in uresničuje ukrepe za njihovo izboljšanje. Delavci morajo ob obravnavanju rezultatov gospodarjenja ob zaključnih računih in periodičnih obračunih obravnavati tudi ta vprašanja, dajati pobude za njihovo reševanje ter vključevanje v delovne programe, samoupravne plane in v vsakodnevno delovanje samoupravnih organov.

2. Ob nespornih uspehih, ki smo jih dosegli na področju varnega dela, ugotovljeni problemi nakazujejo potrebo po nadaljnji bolj sistematični in poglobljeni aktivnosti. Dosežena stopnja družbenoekonomskega razvoja in dohodkovne možnosti, zlasti pa razvoj samoupravnih odnosov v združenem delu, omogočajo in zahtevajo nadaljnje pospeševanje humanizacije dela: izboljševanje delovnih razmer, delovnega okolja in medsebojnih odnosov. Tako pojmovano varstvo pri delu mora postati sestavni del samoupravne politike v združenem delu, vseh samoupravnih planov ter samoupravnih odnosov, ki bodo zagotavljali učinkovitejšo uresničevanje nalog ob boljši strokovni organiziranosti in usposobljenosti za delo na tem področju.

3. Ob načrtovanju nove tehnologije, preusmerjanju proizvodnje in širjenju proizvodnih zmogljivosti je treba upajati takšno organizacijo dela, delovne postopke, razporejanje delovnega časa, normiranje dela itd., ki bodo upoštevali tudi vplive in posledice na zdravje in delovno sposobnost delavcev, pa tudi njihovo zadovoljstvo pri delu.

Da bi presegli stanje, za katerega je pogosto značilno zoževanje odločanja o teh vprašanjih na raven strokovno-tehničnih služb in v krogu poslovnih delavcev, se odločno zavzemamo za odločanje delavcev o vprašanjih, ki jih neposredno zadevajo. Za to je potrebno osveščanje tako delavcev kot tudi vseh strokovnih struktur.

4. V vseh samoupravnih splošnih aktih, ki se nanašajo na delovna razmerja, varstvo pri delu, pridobivanje in delitev dohodka in osebnih dohodkov ter sredstev skupne porabe, je treba opredeliti delovne pogoje, v katerih delavci delajo, zlasti pa posebno težke in zdravju škodljive razmere in posebne ekološke obremenitve. Ti pogoji terjajo, da se ta opravila upoštevajo kot posebej težavna in zahtevna, terjajo pa tudi programirano aktivnost za njihovo odpravljanje oziroma omejevanje. V organizacijah združenega dela, naj bi bolj odgovorno izoblikovali dovoljene obremenitve pri posameznih delih in čas, v katerem bi jih smeli delavci opravljati.

Sindikati odločno nasprotujemo temu, da bi v organizacijah združenega dela kot trajno rešitev uveljavljali prakso, da s sistemom delitve dohodka in osebnih dohodkov oziroma z nadomestili in dodatki nadomeščajo težke in zdravju škodljive delovne pogoje. Kjer koli je mogoče, morajo take pogoje odpravljati, ne pa jih ohranjati kot prvino nagrajevanja. Sindikati se morajo pri tem spopasti tako s tehnokratskimi pojmovanji kot tudi s kratkovidnimi zahtevami in vedenjem samih delavcev, ki v tem včasih vidijo svoj trenutni materialni interes, ne pa tudi dolgoročnih posledic, ki jih ima tako delo na upadanje delovne sposobnosti in na zdravje.

5. Ob zainteresiranosti delavcev za bolj varno delo moramo sindikati zagotoviti bolj neposredno podporo in pomoč pri uresničevanju novatorstva, ki je usmerjeno k izboljšanju delovnih pogojev in bolj varnemu ter zdravemu delu in okolju. Zato moramo spodbujati ustvarjalnost delavcev tudi pri teh življenjskih vprašanjih, na drugi strani pa krečiti zavest in neposredno zainteresiranost za bolj humane delovne pogoje.

6. Za beneficiranje delovne dobe pri opraviilih in delih, kjer to objektivno še terjata narava in sedanja tehnologija dela, se bomo tudi v naprej zavzemali le v tistih primerih, ko z drugimi ukrepi ni mogoče preprečiti škodljivih vplivov delovnega procesa na zdravje delavca.

Vse organizacije združenega dela, ki imajo delovna opravila, pri katerih se delovna doba šteje s povečanjem, morajo izdelati akcijske programe za izboljšanje težkih delovnih pogojev oziroma za njihovo odpravljanje, zlasti s tehnološkimi, organizacijskimi in drugimi ukrepi, skrajševanjem delovnega dne, rednim premeščanjem delavcev na manj škodljiva dela, s tem, da določijo roke in nosilce nalog.

So opravila, pri katerih zaradi izboljšanja delovnih razmer beneficiranje ni več upravičeno. Zato je treba čimprej preveriti in stalno spremljati upravičenost že uveljavljenih ugodnosti.

Sindikati ne moremo podpirati zahtev, da delavcu, ki je določen čas delal na delovnem mestu, kjer se delovna doba šteje s povečanim trajanjem, pripadajo pravice iz tega obdobja tudi potem, ko preneha delati na takih delovnih mestih.

7. Vzgoja in izobraževanje imata poseben pomen za varno in zdravo delo. Zato je treba v vzgojno izobraževalne programe na vseh stopnjah šolanja oziroma usmerjenega izobraževanja vgraditi tudi izobraževalno vsebino s tega področja. Prav tako naj bi v organizacijah združenega dela zagotovili bolj prilagojeno izobraževanje ter usposabljanje za

konkretno delo in opravila. Tako delavci kot strokovnjaki, ki opravljajo delo na področju varstva pri delu ali pa delo organizirajo in vodijo, morajo biti dobro seznanjeni in usposobljeni za to. Ne smemo dopustiti, da bi prihajalo do nesreč pri delu zaradi premajhne usposobljenosti in seznanjenosti delavca z nevarnostmi v delovnem procesu in v delovnem okolju. Zato se bomo sindikati odločno zavzemali tudi za stalno in dopolnilno usposabljanje za varno delo ob samem delu, zlasti pri uvajanju nove tehnologije in pri zdravju škodljivem in nevarnem delu. Posebno pozornost je treba nameniti usposabljanju sedanjih in bodočih strokovnjakov — organizatorjev dela, konstruktorjev, tehnologov in drugih delavcev.

Prav tako bomo dali pobudo za čimprejšnjo izdelavo enotne zasnove usposabljanja strokovnjakov za to področje, ki naj bo čim bolj prilagojeno značilnostim delovnega procesa v dejavnostih oziroma panogah, v katerih poteka delo strokovnjaka za varnost pri delu.

8. Zakon o združenem delu zelo jasno opredeljuje vlogo in naloge delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela kot nosilcev odgovornosti in pravic ter obveznosti na celotnem področju zdravstvene in varstvene preventive. V zakonu so za to področje konkretno opredeljene naloge, pravno urejanje različnih vprašanj varstva pri delu, preprečevanje obolenj in invalidnosti, posebno varstvo invalidov itd. Teh določb zakona v marsičem ne uresničujejo. Zato je treba v organizacijah združenega dela, izhajajoč iz opredelitev zakona in iz konkretnih potreb in razmer v posamezni organizaciji združenega dela normirati pravice, obveznosti in odgovornosti. V samoupravnih internih aktih in pravilnikih o varstvu pri delu naj bo manj formalističnega prenašanja določb zakona in drugih predpisov s tega področja in več izvirnih rešitev, ki bodo odražale dejanske potrebe in interese ter možnosti okolja.

Napredek tehnologije in znanosti terja večje sodelovanje organizacij združenega dela pri oblikovanju novih rešitev in predpisov oziroma pri uvajanju novih oblik varnega dela. Prav tako je treba pri reševanju vseh vprašanj s tega področja zagotoviti boljše samoupravno sporazumevanje med različnimi dejavnostmi in panogami, zlasti pa še med sorodnimi organizacijami.

Problematika inšpekcijskih služb na ravni občine in republike zahteva, da sindikati bolj aktivno sodelujejo pri delu teh organov, da bolj uporabljajo njihove ugotovitve in da zagotavljajo tudi moralno in drugo podporo inšpekcijskim organom tedaj, ko le-ti zahtevajo ali pa izrekajo kazni. Bolj varno in zdravo delo ni odvisno le od delovnih pogojev in konkretne politike v organizacijah združenega dela, temveč tudi od upoštevanja

sprejetih predpisov in ukrepov. Tudi z ostrimi sankcijami moramo krepiti odgovornost za njihovo izvajanje. Kadarkoli in kjer koli je potrebno, morajo sindikati podpreti tudi kazensko preiganjanje pojavov neodgovornosti in izvajanje kazenskih sankcij.

Da bi v organizacijah združenega dela bolj upoštevali sprejete predpise in sklepe, morajo sindikati spodbujati delo samoupravne delavske kontrole.

Analiza vzrokov nesreč pri delu kaže, da je veliko takih, ki jih lahko pripišemo predvsem neodgovornosti samih delavcev. Delovna disciplina, ki jo moramo krepiti, je za varno delo zelo pomembna in nujna. Sindikati bi morali odločneje nasprotovati dopuščanju neodgovornega vedenja vsakogar: delavca ob stroju in odgovornega vodje. Če odpove zavest in spoštovanje samoupravnih norm, je treba to zagotoviti s sankcijami, saj gre za življenja ljudi in za znatna družbena sredstva.

9. Razdrobljenost strokovnega, analitičnega in raziskovalnega dela in nepovezanost ustanov za varstvo pri delu in zdravstveno varstvo zahteva večjo medsebojno usklajenost in povezovanje, pa tudi sodelovanje z drugimi tehničnimi in družboslovnimi organizacijami. V raziskovalnih skupnostih bi bilo treba oblikovati usklajen raziskovalni program razvoja zdravega in varnega dela. Ta naj bi izhajal iz potreb in možnosti združenega dela. Upošteval naj bi posebnosti, ki se kažejo v posameznih panogah, regionalne značilnosti, pa tudi nekatere značilnosti, ki se kažejo v republiki, na primer, ekologija oziroma varstvo okolja, varnost v prometu ipd.

10. Na področju varnega dela se v posameznih dejavnostih pojavljajo nekatere posebnosti:

— v rudarstvu, gradbeništvu in prometu, pa tudi v nekaterih družbenih dejavnostih stalno nadurno delo zahteva proučitev smotrnosti takega dela in ustrezne rešitve za njegovo omejevanje oziroma odpravo;

— v metalurgiji in v nekaterih drugih dejavnostih, kjer so pri težkih opravilih uspeli izboljšati delovne pogoje, se pojavljajo nove nevarnosti za zdravo in varno delo; to narekuje izdelavo akcijskih programov za odpravo vzrokov in posledic;

— v vseh dejavnostih, kjer je visoka stopnja delitve dela in njegova intenzivnost, vse bolj postaja značilna enoličnost, enostranska obremenitev ter vsiljen ritem dela. Da bi preprečevali nezgode in obolenja, je treba proučevati možnosti za izboljšanje organizacije dela, tehnologije in delovnih postopkov za prerazporejanje delavcev itd.

III. Invalidnost

Ugotovitve o gibanju invalidnosti v zadnjih desetih letih kažejo, da hitro narašča število delovnih invalidov — tako invalidskih upokojencev kot tistih, ki ostanejo v delovnem razmerju.

1. Organizacije združenega dela naj bi delovale predvsem preventivno. Zato naj bi izvajale naslednje ukrepe:

— izboljševale organizacijo dela in posodabljaile tehnološke postopke;

— odpravljaile delo, ki povzroča trajne telesne okvare in upadanje delovne sposobnosti;

— odpravljaile dela, pri katerih se zavarovalna doba šteje s povečanjem;

— pravočasno premeščale delavce pri težkih in zdravju škodljivih delih;

— dobro organizirale zdravstveno varstvo;

— omejevale in odpravljaile nadurno in nočno delo ter skrajševale dnevni delovni čas;

— zagotavljaile topli obrok med delom vsakemu delavcu in organizirale športno-rekreativne dejavnosti;

— stalno in sistematično naj bi se borile proti alkoholizmu ipd.

2. Odločno se zavzemamo za uveljavljanje spoznanja, da invalida ali delavca z zmanjšano delovno sposobnostjo ne smemo obravnavati kot invalidno osebnost, ampak kot delavca, ki se lahko skupaj z drugimi polnovredno in produktivno vključuje v delo in samoupravljanje. Vsaka organizacija združenega dela mora pri izpolnjevanju zakonskih obveznosti zagotoviti odgovoren odnos in konkretne ukrepe za usposabljanje in zaposlovanje teh delavcev tudi s tem, da zanje predvidi delo in naloge ter njihovo vrednotenje in da stori vse, kar je mogoče, za prilagajanje delovnih naprav in okolja tem delavcem. Nosilca poklicne oziroma delovne rehabilitacije morata biti delavec sam in njegova organizacija združenega dela.

3. V organizacijah združenega dela, ki imajo več invalidov in delavcev z zmanjšano delovno sposobnostjo, bi morali v okviru strokovne službe predvideti primerno usposobljene delavce. Le-ti naj bi nudili strokovno pomoč delavcem v času rehabilitacije in ponovnega uvajanja v delo in spremljali uspešnost njihovega vključevanja v delovno okolje. Izkušnje kažejo, da so pri takšnem delu zelo uspešni prav invalidi, zato bi kazalo spodbujati njihovo strokovno usposabljanje. To je hkrati ena izmed možnosti za smotrno zaposlitev določenega števila invalidov.

4. S posebno odgovornostjo je treba obravnavati predloge in zahteve za ustanavljanje invalidskih delavnic. Praksa je pokazala, da ni etično, socialno in z ekonomskega

stališča sprejemljivo izločanje invalidov in delavcev z zmanjšano delovno sposobnostjo iz njihove temeljne organizacije, v kateri so združevali svoje delo. V tistih primerih, ko iz objektivnih vzrokov teh delavcev ni mogoče razporediti na dela in naloge v njihovi temeljni organizaciji, je potrebno tesno sodelovanje med samoupravnimi interesnimi skupnostmi in organizacijami združenega dela, zlasti na ravni občine.

5. Sistem invalidskega zavarovanja deluje v premajhni povezanosti z združenim delom, bolj kot nosilec zavarovanja in ne kot eden izmed dejavnikov zaščite zdravja in delovne sposobnosti. Zato je treba ta sistem hitreje dograjevati. Zlasti so potrebne tiste spremembe, ki bi povečevale odgovornost in zainteresiranost organizacij združenega dela za povezovanje s sistemom zdravstvenega varstva, npr. diferencirane stopnje prispevkov; uresničevanje pravice do poklicne rehabilitacije in zaposlitve ter pravice do nadomestila zaradi manjšega osebnega dohodka v organizacijah združenega dela. Tako bi bile le-te bolj stimulirane za vlaganje sredstev v izboljšanje delovnih pogojev, varstvo pri delu, zdravstveno varstvo itd. Najti je treba tudi takšne rešitve, ki bodo zagotovile, da bodo invalidske komisije pri svojem delu najtesneje sodelovale z organizacijami združenega dela.

6. Ob razreševanju celotne problematike invalidov moramo uresničevati opredelitve, ki smo jih sprejeli ob novem zakonu o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb. Združeno delo se mora vključiti v različne oblike uresničevanja humanih in socialnih ciljev tega zakona. Ob omejevanju zaposlovanja bi to pomenilo racionalno rešitev in uresničevanje stališč Skupščine SR Slovenije v zagotavljanju socialne varnosti invalidnim osebam in obenem omogočalo, da se v bilancah zaposlovanja upoštevajo tudi invalidi.

7. Razsežnost invalidske problematike zahteva bolj učinkovito in usklajeno delovanje vseh zainteresiranih dejavnikov — družbenopolitičnih organizacij, družbenih organizacij in društev, samoupravnih interesnih skupnosti itd. Zato je izredno pomembna vloga koordinacijskih odborov pri SZDL za družbeni položaj in aktivnost invalidov. Predlagamo, da so OK SZDL v vseh občinah pobudniki za čimprejšnjo ustanovitev teh odborov.

Enote pokojninskega in invalidskega zavarovanja oziroma njihovi zbori delegatov, ki so doslej posvečali premalo pozornosti problemom invalidizacije, naj se aktivneje vključijo v delo v občinskih koordinacijah. Sindikati bomo tudi v prihodnje dajali vso podporo in pomoč angažiranemu delovanju vseh društev invalidov.

8. Že nekaj let se pojavljajo zahteve za reševanje perečih problemov invalidizacije delavcev, ki so tik pred upokojitvijo in prihajajo zlasti iz tekstilne industrije. Menimo, da bi morali vsestransko in odgovorno proučiti možnost dokupa delovnih let, ki ga kot začasno rešitev predlagajo posamezne organizacije združenega dela.

IV. Zdravstveno varstvo

Humanizacije dela ni mogoče uresničevati brez zdravstvenega varstva kot sestavnega dela aktivnosti delavcev v združenem delu za ustvarjanje boljših delovnih in življenjskih pogojev.

1. Delavci v temeljnih organizacijah združenega dela morajo bolj kot doslej na podlagi kritične ocene stanja na tem področju vgrajevati ustrezne rešitve v vsakodnevno in razvojno politiko in v samoupravne plane. Pri tem bi morali upoštevati ekonomske in socialne vidike sistematične preventive, odpravljati vzroke za bolezensko odsotnost z dela in odločneje razvijati neposredno menjava dela z zdravstvenimi organizacijami.

Za uresničevanje temeljnih smotrov novega zakona o zdravstvenem varstvu je treba v okviru zdravstvenih skupnosti proučiti možnost za diferencirano obravnavanje prispevkov iz osebnega dohodka delavcev in iz dohodka TOZD, pri tem pa upoštevati stopnjo rizika in uspeha, ki jih posamezna TOZD dosega pri zagotavljanju varnega in zdravega dela.

Predsedstvo RS ZSS zato priporoča Zdravstveni skupnosti Slovenije, da ob uveljavitvi novega zakona o zdravstvenem varstvu posveti posebno pozornost razvijanju doktrine o zdravstveni preventivi v OZD z uveljavitvijo različnih, dispanzerskih metod dela, s strokovno razdelavo meril za ugotavljanje in odobravanje nezmožnosti za delo oziroma bolezenskih vzrokov odsotnosti z dela. Pri tem bi morali zagotoviti najtesnejše sodelovanje OZD in zdravstvene dejavnosti, dati večji poudarek odgovornosti zdravstvenih delavcev, kot tudi samega delavca.

Predsedstvo podpira pobudo, da se o teh vprašanih čimprej izdelajo metodološke podlage.

Ob vsem tem je treba v okviru RS ZSS čimprej zagotoviti razpravo in akcijske opredelitve o temeljnih vprašanih uresničevanja novega zakona o zdravstvenem varstvu, kot so: politika nadomestil, politika financiranja, participacija ipd.

2. Za preprečevanje naraščanja bolezenskih izostankov z dela morajo delavci v temeljnih organizacijah:

— hitreje uveljavljati odgovornost slehernega posameznika za lastno zdravje;

— zagotoviti redne občasne zdravstvene preglede vseh delavcev, zlasti pa tistih, ki opravljajo težka in zdravju škodljiva in nevarna dela;

— uveljavljati preventivne enotedenske, dvotedenske ali časovno drugače organizirane oddihe za delavce, ki opravljajo težka in zdravju škodljiva dela, ter aktivno rekreacijo med delom za ohranjanje delovne sposobnosti;

— pospešiti uresničevanje obveznosti iz družbenega dogovora in samoupravnih sporazumov o minimalnih standardih za življenjske in kulturne razmere delavcev;

— politika nadomestil osebnega dohodka naj bo tista, ki bo spodbujala dohodkovni interes OZD za preventivo ter interes zdravstvene skupnosti za smotno uporabo sredstev zdravstvenega varstva in hkrati delavcem preprečevala možne zlorabe in neodgovornost. V zvezi s tem predsedstvo opozarja na aktualnost že sprejete usmeritve o diferenciranosti prispevnih stopenj za zdravstveno varstvo, upošteva pri tem stopnjo rizika in uspehe, ki jih posamezna TOZD dosega pri zagotavljanju varnega in zdravega dela.

3. Delegati organizacij združenega dela v samoupravnih organih zdravstvenih organizacij morajo zagotoviti vpliv združenega dela na odločitve o organiziranosti zdravstvene službe in na njeno približevanje potrebam združenega dela. V ta namen bi kazalo kot sestavni del zdravstvene službe razvijati tudi sistem obratnih ambulant.

Delegati uporabnikov se morajo v skupščinah zdravstvenih skupnosti zavzemati za to, da bodo zdravstveni domovi glede na svojo opremljenost in kadrovsko zasedbo omogočali večjo dostopnost in kakovost zdravstvenih storitev za organizacije združenega dela.

Organizacije združenega dela na področju zdravstva morajo postati bolj zainteresirane za zdravje delavcev v posamezni organizaciji združenega dela in s tem tudi za njeno produktivnost in dohodek. Zato je treba uveljaviti čim bolj ustrezne oblike za razvoj medicine dela kot sestavnega dela zdravstvenega varstva aktivnega prebivalstva.

V. Naloge organizacij in organov Zveze sindikatov Slovenije

Izhajajoč iz teh usmeritev so pred organizacijami in organi Zveze sindikatov Slovenije zlasti naslednje naloge:

— Osnovne organizacije zveze sindikatov se bodo zavemale za dosledno uresničevanje

vseh usmeritev in nalog, ki se nanašajo na delovanje na ravni temeljnih organizacij združenega dela, in pospeševale koordiniran pristop v okviru delovne organizacije, sestavljene organizacije pa tudi v okviru dejavnosti in panoge.

— Osnovne organizacije zveze sindikatov bodo odločno spodbujale ustanavljanje in delovanje odborov za varstvo pri delu v vsaki TOZD. Zagotovile bodo, da bosta status in vsebina dela teh odborov jasno opredeljena v samoupravnih aktih OZD. Ti odbori naj bodo nosilci planiranja, ki bo zagotavljalo celovito obravnavanje in uresničevanje vprašanih področja humanizacije dela. Odbore za varstvo pri delu naj bi ustanovili najpozneje do konca leta 1980.

— Osnovne organizacije zveze sindikatov bodo v svojih vsakoletnih delovnih načrtih zagotovile sistematično obravnavanje te problematike. Pri tem morajo strokovne službe v organizacijah združenega dela zagotoviti pravo kakovostnih strokovnih podlag za obravnavanje vprašanih s tega področja in za njihovo reševanje.

— Osnovne organizacije zveze sindikatov morajo spodbujati in zagotavljati pogoje za učinkovito delovanje delegacij, še posebej v tistih samoupravnih interesnih skupnostih, ki so s svojim delom dolžne prispevati k humanizaciji dela. Poskrbeti morajo, da bodo delavci seznanjeni z odločitvami, sprejetimi v teh samoupravnih interesnih skupnostih.

— Konference osnovnih organizacij zveze sindikatov v delovnih organizacijah in koordinacijski odbori zveze sindikatov v sestavljenih organizacijah združenega dela morajo zagotoviti usklajevanje nalog s tega področja in se zavzemati za skupno obravnavanje in uresničevanje zlasti vseh tistih vprašanih, ki terjajo vzajemno in solidarno reševanje in ki zagotavljajo smotnejši skupni strokovni pristop. To še posebej velja za usposabljanje in zaposlovanje invalidov in koordinirano aktivnost odborov za varstvo pri delu.

— Občinski sveti zveze sindikatov so dolžni ta vprašanja obravnavati skupaj z organizacijami združenega dela in sodelovati pri reševanju konkretnih problemov. Dajati morajo pobude za obravnavo te tematike na sejah zborov združenega dela občinskih skupščin. Prav tako naj bi sodelovali tudi pri opredeljevanju politike samoupravnih interesnih skupnosti v občini, kar velja zlasti za skupnost socialnega in zdravstvenega varstva, pokojninskega in invalidskega zavarovanja, socialnega skrbstva, zaposlovanja in izobraževanja. Posebej bi občinski sindikalni sveti lahko prispevali k aktiviranju enot skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja za preprečevanje invalidnosti in zaposlovanje invalidov.

Prav tako naj bi občinski sveti ZSS zagotovili, da bo v programih družbenopolitičnega usposabljanja tudi izobraževalna vsebina s tega področja.

— Odbori sindikatov dejavnosti, zlasti republiški, bodo zagotovili sistematično spremljanje, obravnavanje in reševanje številnih specifičnih vprašanj, ki se pojavljajo in se bodo še pojavljala na področju varstva pri delu, zdravstvene in delovne sposobnosti delavcev in varstva invalidov v posamezni dejavnosti.

— Predsedstvo republiškega sveta ZSS bo dalo pobudo, da Raziskovalna skupnost Slovenije vključi v program raziskovalnega dela za naslednje srednjeročno obdobje raziskovalne naloge, ki bodo usmerjene na raziskovanje celovite humanizacije dela in delovnega okolja, da bi lahko tudi na podlagi smotnih raziskovalnih izsledkov zagotovili uresničevanje teh nalog.

— Predsedstvo RS ZSS sodi, da pri nekatereh rešitvah na področju invalidskega zavarovanja ne bi smeli več čakati na nov zvezni zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Že sedaj je možno v republiško zakonodajo oziroma v samoupravne akte vnesti nekatere spremembe, ki bi zagotovile hitrejšo spreminjanje odnosov na tem področju. Gre zlasti za povečanje vloge in odgovornosti organizacij združenega dela v sistemu preprečevanja invalidnosti, rehabilitacije in zaposlovanja invalidov ter njihovega celovitega varstva.

— Predsedstvo RS ZSS ocenjuje, da je treba dosledno uresničevati zakon o zdravstvenem varstvu. Zdravstvena skupnost Slovenije naj bo pobudnik takšnih rešitev, ki bodo zagotovile povezanost in učinkovit vpliv združenega dela na organiziranost in vsebino dela zdravstvene službe ter povezanost med organizacijami združenega dela (zlasti s področja gospodarstva) in interesnimi skupnostmi zdravstvenega varstva. Gre predvsem

za spodbujanje neposredne menjave dela in za takšno organizacijo zdravstva, ki bo zdravstvene kadre in njihove organizacije približala potrebam delavcev v združenem delu.

— Dosedanja praksa kaže, da na področju preventive in zaposlovanja invalidov ni dovolj povezanosti med samoupravnimi interesnimi skupnostmi zdravstva, pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zaposlovanja in izobraževanja. Zato predsedstvo RS ZSS poudarja potrebo po medsebojnem sodelovanju in usklajevanju še posebej v skupnostih socialnega varstva.

— Zaradi gmotne škode, ki jo ima naša družba ob nesrečah, ob katerih prihaja do velikih okvar, zastojev v proizvodnji itd., predsedstvo republiškega sveta predlaga zavarovalnim skupnostim, da proučijo usmeritev in delovanje svojih preventivnih ukrepov in njihove smotnosti. To naj bi prispevalo h krepitvi materialnega interesa vseh zaposlenih za vamejše delo.

— Glede na ugotovljeno potrebo, da je treba proučiti številna vprašanja s tega področja, predsedstvo RS ZSS zadolžuje vse organe republiškega sveta, da na podlagi teh usmeritev dajejo pobude in sodelujejo pri urejanju vprašanj z drugimi organi in organizacijami v republiki za čimbolj učinkovito uresničevanje teh usmeritev.

Predsedstvo ocenjuje, da je za uveljavitev teh smernic treba zagotoviti podrobnejšo opredelitev posameznih nalog in sistematično spremljati njihovo uresničevanje.

Zato predsedstvo priporoča svetu RS za zdravstveno varstvo in socialno politiko ter svetu za življenjske in delovne pogoje, da podrobneje ugotovita konkretnije ukrepe in postopke za vsako posamezno ožje področje — problematiko, ki je poudarjena v teh smernicah. Sveta naj bi dala pobude za urejanje posameznih vprašanj v različnih organizacijah in organih znotraj in zunaj Zveze sindika-

tov-ter dosledno spremljala uresničevanje nalog. O tem naj sveta redno poročata republiškemu svetu.

Predsedstvo tudi sodi, da je zlasti na nekaterih obravnavanih področjih potrebna iniciativa in angažiranost zdravstvenih delavcev. Zato predlaga republiškemu odboru sindikata delavcev zdravstva in socialnega varstva, da konkretizira svoje sodelovanje pri uresničevanju vseh omenjenih nalog.

Svet za življenjske in delovne pogoje naj skupaj z republiškim odborom sindikata delavcev energetike prouči delovanje dosednjega družbenega dogovora o delovnem času v premovalnikih. Nekatere ocene o uporabnosti tega dogovora posebej opozarjajo na zaostritev delovnih pogojev, na zmanjšan počitek rudarjev, na hitro invalidnost itd. Ker je tudi republiški svet ZSS podpisnik tega dogovora, je treba še pred njegovim iztekom, to je jeseni letos, zavzeti smotrna stališča o njegovi veljavnosti.

— Predsedstvo ugotavlja, da so določena področja humanizacije dela taka, da se morajo ob njih konkretnije angažirati tudi upravni organi. Gre zlasti za naloge, ki sodijo v delokrog republiškega komiteja za delo in republiškega komiteja za zdravstveno in socialno varstvo.

— Na področju vamega dela, zlasti s stališča uvajanja nove tehnologije in novih oblik organizacije dela, moramo zagotoviti tudi ustrezno sodelovanje Gospodarske zbornice Slovenije oziroma področnih zbornic. Organi zbornic bi morali ob svojih ocenah investicijskih usmeritev, izbire tehnologije, razvijanja organizacije dela, povedati svoje strokovno mnenje ali taka ali drugačna proizvodna usmeritev in praksa prispevata k humanizaciji dela ali jo zavirata.

— Zavodu za varstvo pri delu SRS, Inštitutu za varstvo pri delu in varstvo okolja Maribor in Inštitutu za medicino dela, prometa in športa predsedstvo republiškega sveta predlaga, da svoje delo čimbolj prilagodijo potrebam organizacij združenega dela.

Ustanavljanje in vsebina dela odborov za varstvo pri delu

Na 9. kongresu Zveze sindikatov Slovenije smo sprejeli sklep, da se bodo osnovne organizacije Zveze sindikatov zavzemale za ustanovitev odborov za varstvo pri delu. Zato dajemo usmeritve za njihovo oblikovanje in vsebino dela.

Kaj so odbori za varstvo pri delu

Odbori za varstvo pri delu so izvršilni organi, ki jih ustanavljajo delavski sveti. Praviloma naj bi jih ustanovili v vseh temeljnih organizacijah združenega dela; tam, kjer bi temeljne organizacije presodile, da jih glede na naravo dela in število delavcev ne bi bilo primerno ustanoviti, pa naj bi odbore ustanovili pri delavskem svetu delovne organizacije. Zakon o združenem delu govori o izvršilnih organih pri delavskih svetih temeljnih organizacij v členih 498 do 502 in pravi:

— temeljna organizacija lahko oblikuje enega ali več izvršilnih organov, ki se jim zaupajo posamezne izvršne funkcije;

— izvršilne naloge, ki so za upane izvršilnemu organu, določa statut temeljne organizacije;

— če ima temeljna organizacija dvoje ali več izvršilnih organov, ureja njihovo delovno področje, medsebojna razmerja in odgovornost njen statut;

— člane izvršilnega organa voli delavski svet temeljne organizacije med svojimi člani in med drugimi delavci.

Delavski svet oziroma temeljna organizacija, ki ustanovi odbor za varstvo pri delu, mora v statutu in sklepu o ustanovitvi odbora opredeliti:

— pristojnosti, pravice in odgovornosti, sestavo in metodo dela.

Vsebina dela odborov

Humanizacija dela je pomemben dejavnik v delovnem procesu. Poudarjamo ustvarjalnost delavca in potrebo po tem, da mora biti delovni proces prilagojen psihofizičnim lastnostim delavca in ne obratno. To pomeni, da mu moramo prilagoditi stroje, delovne prostore, delovni čas. Mnoge raziskave opozarjajo na to, da so obolenjem mnogo bolj podvrženi delavci, ki delajo v neustreznih fizičnih in psihičnih pogojih, v neurejenih medsebojnih odnosih.

Odbori morajo kritično presojeti prevzemanje tuje tehnologije, delovnih norm in proučevati investicijske načrte, ki bodo vplivali na spremembo delovnih pogojev. Sem sodi tudi prilagajanje delovnega časa delavcem, omejevanje in odpravljanje nočnega in nadurnega dela, še posebno skrb pa morajo odbori posvetiti delavcem, katerih delovna sposobnost je zmanjšana zaradi bolezni, telesnih okvar in starosti.

Odbori morajo preverjati stanje na področju varstva pri delu. Delovno področje služb za varstvo pri delu oziroma pooblaščenih delavcev je zelo široko, saj obsega na primer proučevanje varnosti delovnega okolja, sestavljanje programov usposabljanja ter preverjanje znanja delavcev o varstvu pri delu, analiziranje vzrokov poškodb pri delu, organiziranje služb za varstvo pri delu oziroma pooblaščenih de-

lavcev itd. Kljub razvejanemu delovnemu področju pa je poudarjeno predvsem tehnično varstvo, ne pa toliko drugi elementi varstva pri delu, to so pravni, socialni, medicinski vidik in varstvena vzgoja. Odbori morajo skrbeti ne le za varnost delavca pri opravljanju njegovih del in nalog, temveč tudi za varstvo neposrednega delovnega okolja, kar se vključuje v splošno družbeno akcijo za zaščito človekovega okolja.

Pri zdravstvenem varstvu delavcev je najpomembnejše preprečevanje. Zato morajo odbori skrbeti za redne preventivne preglede delavcev. Odbori naj tudi stalno preverjajo, kakšne so storitve, ki jih delavcem nudijo zdravstvene organizacije oziroma obratne ambulante v organizacijah združenega dela.

Odbori morajo skrbeti tudi za preventivno premeščanje delavcev, predvsem tistih, ki delajo na zdravju škodljivih delovnih mestih in tistih, katerih delovna sposobnost je zaradi bolezni zmanjšana.

Skrb za varno delo in zdravje delavcev sta tudi preprečevanje invalidnosti in poklicnih obolenj. Tem pojavom se seveda nikoli ne bo moglo povsem izogniti, zato pa bi morali poskrbeti, da se invalidi po končanem zdravljenju čimprej normalno vključijo v delovno okolje. Več skrbi morajo odbori posvetiti preusposabljanju in dosposabljanju teh delavcev in določanju dela, ki bi ga lahko ti delavci opravljali z normalnim učinkom, v razvidu del in nalog. Odbori morajo vsestransko in odgovorno proučiti vsako pobudo za ustanavljanje invalidskih delavnic. Zelo pomembna je vloga odborov pri prezaposlovanju delavcev v druge temeljne oziroma delovne organizacije, če v lastni organizaciji ni ustreznega dela. Prav tako naj odbori spodbujajo inovacijsko dejavnost (preureditev delovnih naprav, sedežev, ureditev dostopov itd.). Spodbujati bi morali tudi zaposlovanje invalidov in absolventov posebnih ustanov za izobraževanje in usposabljanje mladostnikov z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju.

Način dela odborov

Delo odbora bo opredeljeno v statutu organizacije združenega dela in bo tako deloval tako kot ostali izvršilni organi delavskega sveta. Strokovne službe morajo biti tesno povezane z delom odbora in mu nuditi kvalitetno strokovno pomoč ter dajati pobude, ko gre za problematiko z njihovega delovnega področja.

Doseči moramo stalno sodelovanje odborov z delegacijami samoupravnih interesnih skupnosti (zdravstva, pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zaposlovanja, socialnega varstva, izobraževanja, kulture itd.).

Odbori morajo skrbeti, da bo njihovo delovno področje vključeno v razvojne in investicijske načrte, v kadrovske plane, v planiranje ekonomske in socialne politike.

Predlog za sestavo odborov

Predlagamo, da bi bili odbori čim širše sestavljeni, tako da bi bila zagotovljena tudi prisotnost strokovnih delavcev iz kadrovske, socialne in varnostne službe, da bi sodelovali zdravstveni delavci, organizatorji dela, tehnologi, predstavniki družbenopolitičnih organizacij itd. Število članov naj organizacije združenega dela prilagodijo svoji velikosti in obsegu problematike.

Ureja uredniški odbor: Franček Kavčič, Boštjan Pirc, Nataša
Pobega, Peter Štefanič in Majda Žlender